

גיליון מיוחד לכבוד י"ט כסלו

לקראת עזרת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תריט
ערש"ק פרשת וישלח ה'תשע"ח

מוצאם של מלכי אדום - למה נפק"מ?

בדין ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך

החסידות כ"אור" ו"חיות"

"קרוב אליך" בדרך ארוכה וקצרה

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וישלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תריט), והוא אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

◇ ◇ ◇

לקראת י"ט כסלו - יומא דהילולא רבא של כ"ק מורנו המגיד ממעזריטש נ"ע, וחג גאולתו של רבינו הזקן נ"ע, בעל התניא והשולחן ערוך, ששוחרר ביומא דין ממאסרו - הוספנו כאן מדור מיוחד עם ביאורים אודות ענינה של תורת החסידות, ספר התניא, וסיפור גאולתו של רבינו הזקן נ"ע.

◇ ◇ ◇

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת כלל, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מומב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויובל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

לקראת שבת

לה

ה"טאינע סאוועט" (כפי הנראה לחקירות).

פעם אחת, בנסעם בסירה, רצה רבנו הזקן לקדש את הלבנה, וביקש את הפקיד לעצור את הסירה, והפקיד סירב.

אמר לו רבנו הזקן, שביכלתו לעצור את הסירה בעצמו, ולאחר שהפקיד עמד בסירובו, נעצרה הסירה מעצמה, והרבי אמר "הללו את ד' מן השמים" [שאומרים בשעת 'קידוש לבנה' לפני הברכה], עד לברכה, ואת הברכה עצמה לא אמר, והסירה התחילה שוב לנסוע.

רבנו הזקן ביקש שוב את הפקיד לעצור את הסירה, שאל הפקיד: מה תתן לי? נתן לו הרבי הזקן פתק בכתב יד קדשו עם ברכה. הפקיד עצר את הסירה ורבנו הזקן קידש את הלבנה.

הפתק בכתב יד קדשו של הרבי נמצא אצל בנו של הפקיד, משובצת במסגרת של זכוכית עבה, ומקושטת בכסף או זהב, והוא מייקר את זה.

הרב ר' דוב זאב נ"ע ראה בעצמו את הפתק וסיפר על תוכן הברכה הרשומה עליו...

בשמעי סיפור זה, בהיות בן תשע, הרהרתי, מכיוון שרבנו הזקן כבר העמיד בעצמו את הסירה, מדוע לא אמר גם את הברכה, ולא הי' צריך להודק לטובתו של הגוי? לאחר מכן, כשהשי"ת עוזר, מתבגרים ולומדים חסידות, מבינים שזה ענין שלם בעבודה, ושרק כך צריך להיות, שמצוה צריכים לקיים דוקא כשהיא מלוכשת בדרכי הטבע.

ברם כללות הענין, שכתב יד קדשו של הרבי יהי' בידי אינו יהודי - הוא גם כן מפליאות תמים דעים יתברך ויתעלה.

(תרגום מלקוטי דיבורים ח"ד עמ' תשנב, א ואילך - לקוטי דיבורים המתורגם ללה"ק ח"ה עמ' 1098 ואילך)

גענועים עצומים וצמאון גדול לאלקות

אדמו"ר הזקן הי' בדוגמא שלמעלה, ואם הניע ידו ממקום למקום, זה הי' מפני כי למעלה הוא כן.

קודם משפטו בקרו אותו ועד של רופאים, ומצאו כי יש בלבו תשוקה גדולה געגועים עצומים וצמאון גדול, שאין ביכלתו לרוות אותו, ולא ידעו על מה ירמוז דבר זה, והחליטו כי מגמתו למלוכה, וגם זה הי' אחת העלילות שהאשימו אותו.

ואמר על זה אדמו"ר הזקן, שזהו האהבה לאלקות, ואמר שאהבה עצמית היא אצלו בהתגלות תמיד, ועל יראה צריך התבוננות.

(ספר השיחות תר"פ-פ"ז עמ' 120, 111)

על האדם לשאול את עצמו — "איכה"?

[בהתוועדות י"ט כסלו תרמ"ח סיפר כ"ק אאמו"ר [הרש"ב]]:

כאשר רבינו הזקן ישב בתפיסה, חקר אותו ממלא-מקומו של השר ("טאָוואַרישטש-מיניסטר"), שהי' בקי בתנ"ך ומלומד בעניני יהדות.

אחת השאלות שהפנה אל רבינו הזקן היתה אודות פירוש הפסוק "ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה" (בראשית ג, ט) – וכי לא ידע הקב"ה היכן נמצא אדם הראשון, שלכן שאל אותו "איכה"?

כאשר רבינו הזקן השיב לו ע"פ פירוש רש"י, אמר לו השר: פירושו של רש"י יודע אני, אבל רצוני לשמוע פשוט מהרבי.

וענה לו רבינו הזקן: כאשר אדם הוא בגיל מסויים, למשל כך וכך – בנקבו את מספר השנים המדוייק של השר – שואל אותו הקב"ה: "איכה"? האם הנך יודע מהי תכלית בריאתך בעולם, מה הנך צריך לעשות, ומה עשית כבר?

המענה של רבינו הזקן להשר, הציל אותו – את רבינו הזקן – מכלות הנפש, כי, רבינו הזקן הי' בשמחה גדולה על כך שזכה לשבת בתפיסה ולמסור נפשו על תורת הבעש"ט והרב המגיד, והי' לו מזה תענוג גדול עד כלות הנפש. אלא שבשעה שהתבונן שהקב"ה שואל אצל כל אדם: "איכה"? האם עשה את מה שצריך לעשות – הרי זה פעל עליו להשאר למטה, נשמה בגוף, ולפעול את הענינים שבשבילם ירדה נשמתו למטה.

(ע"פ ספר השיחות תרח"ץ עמ' 249–250 והנסמן בהערות שם)

הפקיד עצר את הסירה ורבנו הזקן ערך קידוש לבנה

אספר לכם סיפור: בשנת תרמ"ט, בין חג הפסח לחג השבועות, שהו בליובאוויטש במשך כמה שבועות רבה של יקטרינוסלב ר' דוב זאב נ"ע ור' חיים בער ווילנסקי נ"ע מקרמנצ'וג, והיו מדברים בינם לבין עצמם בחסידות וגם מספרים סיפורים...

פעם אחת סיפר הרב ר' דוב זאב, שבסטאראדוב היו שני זקנים, שלקו בשמיעתם, ועל הרב הנ"ל הי' לחזור לפניהם חסידות בקול רם, ובגלל כך הי' הזקן מספר לו סיפור לפני כל מאמר חסידות.

הי' זה כשר' דוב זאב נסע כמשולח כ"ק אאמו"ר מוהר"ש נבג"מ זי"ע, בשנת תרכ"ט, ואותו זקן הי' פעמים רבות אצל הרבי הזקן, אצל הרבי האמצעי, ואצל אב הסבא, הרבי הצמח צדק.

אחד הסיפורים הי', שליד העיר סטאראדוב חי פריץ שאביו הפריץ הזקן הי' הפקיד על הסירה שהיתה מעבירה את הרבי הזקן מהמבצר הפטרופובלבסקי על הנהר ניווא אל

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

Or Hachasidus
Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

מכון אור החסידות
סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

צוות העריכה וההגהה: הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

מוצאם של מלכי אדום - למאי נפק"מ?

מדוע מפרש רש"י את "בצרה" ולא את דנהבה, ארץ התימני וכיו"ב? / איך שייך לומר "ורב יעבוד צעיר" כאשר היו מלכים באדום ולא בישראל? / ביאור דברי רש"י על "יובב בן זרח מבצרה" וביאור אופן עבודת אדום תחת ישראל

(עי' לקוטי שיחות ח"י עמ' 294 ואילך)

ח. פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....

בת בארי או בת ענה בת צבעון? / בין בשמת בת אילון לבשמת בת ישמעאל

ט. יינה של תורה.....

לשחוח את ה"מלאכים" שבנפש

המלאכים שבאדם / ענין גשמי חדש - "ארצה שעיר שדה אדום" / "קדש עצמן במותר לך" / לא ליפול בתכסיסי היצר

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 389 ואילך)

יב. פנינים... דרוש ואגדה.....

שלם בנוף כממון ובתורה / זכות ישראל במאה קשיטה?

יג. חידושי סוגיות.....

פלאגת הראשונים בדין ישראל שנודמן לו נכרי בדרך

יסיק דהרמב"ם פירש דברי הש"ס דלא כרש"י שם, וס"ל שאין לו לומר שקר אלא רק לדחות ולעכב מועד הגעתו למחוז חפצו / ויבאר דנחלקו אם דין זה הוא בגדר ברי היזקא או חשד על הנכרים בסתם

(עי' לקוטי שיחות ח"כ עמ' 154 ואילך)

טז. חסידות - מהי?.....

החסידות כ"אור" ו"חיות"

מה מוסיף אור לחדר חשוך? / "להחיות" את מעשה המצוות / ה"אור" המציל את האדם מלהיות "אשר לא עבדו" / מדוע נתגלתה החסידות רק בדורות אלו? / לטעום ממאכלי יום שכולו שבת ומנוחה / לעורר המידות שבלב - או להתכסות במי הדעת / גחלים המאירים ומחממים ומרגליות המקשטות את האדם / אין לגשת אל החופה בלא תכשיטים ראויים!

(עובד ונערך ע"פ קטעים מלקוטי שיחות ח"כ עמ' 171 ואילך)

כו. שיחות קודש.....

"קרוב אליך הדבר" - בדרך ארוכה וקצרה

דברות קודש בקשר לתוכן ספר תניא קדישא, ועל חג גאולת רבינו הזקן ממאסרו - י"ט כסלו

לב. דרכי החסידות.....

י"ט כסלו - העגלה השחורה שנעצרה והפקיד שנעצר את הסירה

לקראת שבת

לג

המקום. ובכל הדרך, משני הצדדים, עמדו אילנות ישנים ושבורים, ובמקום ההוא אשר העבירו אחר כך את העגלה שישבתו שמה, הי' בסמוך לאילן גדול, אילן יפה במאד מרובה בענפים, וכשהי' החסיד הר' מיכאל נ"ע מדבר בזה ומבאר פרטי המקום, היתה לו חיות, והי' בהתעוררות של יראת שמים ורגשי מדות תרומיות מראיית האילן - יותר מאשר מתעוררים בזמננו מלימוד בענין של עבודה.

(תרגום מלקוטי דיבורים עמ' לח, א ואילך - לקוטי דיבורים המתורגם ללה"ק ח"א עמ' 53-4)

היושב לא יכול לקום, העומד לא יכול לשבת — "ויראו ממך"

מספרים על אדמו"ר הזקן נבג"מ זי"ע, כשבא ל"פעטראפאוועלסקין קרעפאסט" [שם הכלא], כשנכנס לשם, היו יושבים כותבים וכותבות [פקידים ופקידות]. הוא נכנס לשם כשהטלית והתפילין תחת שכמו, לבוש מעיל ארוך. הפקידים שמעו שהביאו מורד במלכות, והתפלאו, האם איש כזה הוא מורד במלכות?!

אחר כך, כיוון את עצמו לצד מזרח, והניח הטלית על כתפו ובדק הציצית, ואחר כך הניח הטלית ותפילין. כשהניח את ה"של ראש" כיוון בידיו שיונח במקום הנכון, ועמד לנגד מי שישב שם, וכל אלה שנכחו אז, הנה מי שישב לא יכול הי' לקום, ומי שעמד לא יכול הי' לשבת, כפי שאמרו חז"ל על הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" — "אלו תפילין שבראש" (דברים כח, י. ברכות ו, א עה"פ). גם כלי הכתיבה רעדו.

זאת סיפר אחד מנכדי החוקרים, גוי, לחסיד ר' דוד קאבאקאו, שסיפר זאת לרבי הצמח צדק. אמר על כך הרבי הצמח צדק: "מה שבכוחו של יהודי לפעול".

(תרגום מספר השיחות תר"פ-פ"ז עמ' 95; תש"ב עמ' 126)

ישב בחדר המיוחד למורדים במלכות

כשהביאו את הרבי לפטרבורג, העבירוהו מיד לתאים הקשים ביותר שבמבצר הפטרופולבסקי. בכל תקופת מאסרו ישבו ועדות חקירה מיוחדות שעיבדו את חומר המסירות והמלשינות שהובא לידיהם נגד הרבי ונגד אחדים מהחסידים.

...למעלה משבעה שבועות ישב הרבי במבצר הפטרופולבסקי. שלשת השבועות הראשונים ישב בתאים הקטנים החמורים ביותר, שהיו מיועדים באותם זמנים למורדים במלכות. לאחר מכן העבירוהו באותו מבצר במקום נוח יותר.

(תרגום מלקוטי דיבורים ח"ד עמ' תשנ, א - לקוטי דיבורים המתורגם ללה"ק ח"ה עמ' 1094)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מוצאם של מלכי אדום – למאי נפק"מ?

מדוע מפרש רש"י את "בצרה" ולא את דנהבה, ארץ התימני וכיו"ב? / איך שייך לומר "ורב יעבוד צעיר" כאשר היו מלכים באדום ולא בישראל? / ביאור דברי רש"י על "יובב בן זרח מבצרה" וביאור אופן עבדות אדום תחת ישראל

בסוף הסדרה מספר הכתוב אודות מלכי אדום – "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, לפני מלך מלך לבני ישראל" (לו, לא). ומונה אותם לפי סדרם: "וימלוך באדום בלע בן בעור, ושם עירו דנהבה. וימת בלע, וימלוך תחתיו יובב בן זרח מבצרה. וימת יובב, וימלוך תחתיו חושם מארץ התימני" (לו, לב-לד) – וכן על זה הדרך ממשיך ומפרט את שמות המלכים ומזכיר בכל אחד מהם את המקום שממנו בא: דנהבה, בצרה, ארץ התימני וכו'.

וצריך ביאור: למה מזכיר בכל מלך את המקום שממנו בא? וכן הקשה בדברי דוד להט"ז: "מאי נפקא מינה בהזכרת עירם?" – וכתב הט"ז, שבאמת אין לנו טעם על זה, מלבד עיר אחת והיא "בצרה", שמשם בא המלך השני (יובב בן זרח), וביחס לעיר זו ביאר לנו רש"י בפירושו, וז"ל:

יובב בן זרח מבצרה – בצרה מערי מואב היא, שנאמר 'ועל קריות ועל בצרה וגו'.

ולפי שהעמידה מלך לאדום עתידה ללקות עמהם, שנאמר 'כי זבח לה' בבצרה'.

אך לכאורה הא גופא קשיא – למה באמת נוגע לנו בפרשה כאן לדעת שבצרה "העמידה מלך לאדום" ולכן "עתידה ללקות עמהם"? הרי זה ענין השייך לעתיד לבוא! עוד יש לעיין, דלכאורה דברי רש"י (לפי הט"ז) באים להסביר רק את זה שהזכיר כאן את העיר "בצרה"; אך בהדיבור המתחיל' הוא מעתיק מן הכתוב גם את שם המלך

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

העגלה השחורה שנעצרה והפקיד שעצר את הסירה

מבחר סיפורים המאירים את שאירע בזמן מאסר כ"ק אדמו"ר הזקן בכלא הרוסי; על מופתים שהתגלגלו כשהי' בכך צורך, ועל רצונו של אדמו"ר הזקן שהשחרור והגאולה יהיו בדרכי הטבע; על החוקר שנשאל "איכה?", ועל הפקידים שלא יכלו לנוע

העגלה השחורה נעמדה במקומה

אילו לא הסכים הרבי [כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע] – לא היו אוסרים אותו. הוכחה לדבר מהנסיעה לפטרבורג, שביום ששי נעצרה העגלה השחורה, ולא עזרו ארבעת הסוסים למשוך את העגלה, היא לא זזה ממקומה, מפני שהרבי לא רצה.

שש שעות לפני זמן הדלקת נרות לא רצה הרבי לנסוע הלאה, והעגלה נעצרה באמצע הדרך, וכשהגנרל והחיילים הבינו שאין זה דבר פשוט שלפתע נשברו צירי העגלה, וכשתיקנו אותם – נפל סוס ומת, מביאים סוסים חדשים ואין הם יכולים להזיז את העגלה ממקומה – ביקשו את כ"ק רבנו שירשה לנסוע עד לכפר הסמוך, והרבי לא הסכים, ורק כשביקשו שירשה להעביר את העגלה מאמצע הדרך לשדה שבשולי הדרך – הסכים הרבי על כך, ושם שבתו. הי' זה במרחק של שנים-שלשה וויארסט ליד המושב סאליבע-רודניא שליד העיר נעוויל.

החסיד ר' מיכאל הזקן מנעוועל הי' מספר, שהוא הכיר חסידים שהם ידעו והראו באצבע את המקום אשר בו שבת כ"ק רבינו הגדול, והוא בעצמו הלך לשם לראות את

עצמו: "יובב בן זרח מבצרה" – ומשמע שפירושו שייך הוא לשם המלך גופא.

ועל כן נראה לבאר את דברי רש"י (ואת כללות הענין) באופן מחודש, וכדלקמן.

ב. בכלל, הנה זה שהכתוב מזכיר את שמות המקומות שמהם באו מלכי אדום – מובן בפשטות לפי דברי הספורנו (וכן הוא ברד"ק. ועוד), שמלכי אדום לא באו מאדום עצמה, אלא ממקומות אחרים: "הוצרכו להמליך אנשים נכרים, כי אין ביניהם ראוי למלוך".

והיינו, שכל המקומות הנזכרים כאן בכתוב אינם מארץ אדום עצמה, כי המלכים של אדום לא באו מתוך בני עשו, אלא מוצאם הוא באומות אחרות. וזהו מה שנתכוון הכתוב להשמיענו – שלא הצליחו למצוא מלכים לאדום מתוך ארץ אדום ומבני עשו גופא.

ואמנם, יש בענין זה חילוקי דיעות בין המפרשים (ראה רמב"ן, בחיי, אברבנאל. ועוד – שלדעתם אינו כן אלא המקומות הנזכרים הם אכן חלק מארץ אדום וכו'), אך נראה להוכיח שכן הוא "פשוטו של מקרא" – שיטת רש"י:

בפרשת תולדות (כה, כג) מסופר על הנבואה שנאמרה לרבקה אודות בני' יעקב ועשו – "שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו, ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר". ומפרש שם רש"י: "מלאום יאמץ. לא ישוּו בגדולה, כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר אמלאה החרבה, לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים".

וכד דייקת שפיר, הנה רש"י מפרש את הענין של "כשזה קם זה נופל" דוקא בקשר ל"לאום מלאום יאמץ" – ולא בקשר להמשך הכתוב: "ורב יעבוד צעיר". ומשמע מזה, שההבטחה "רב יעבוד צעיר" אינה מוגבלת ("כשזה קם זה נופל"), אלא היא תמידית ונצחית – בכל מצב יהי יעקב ("הצעיר") יותר נעלה מעשו ("הרב").

המדרש אומר גם בקשר לענין זה (בר פס"ג, ז): "זכה יעבוד, ואם לאו ייעבד" – אולם רש"י אינו מביא זאת. וראה גם ריב"א ופענח רזא שם, ש"ורב יעבוד צעיר" הוא ענין תמידי, ברכה הקיימת לעולם.

והדבר קשה: אם "כשזה קם זה נופל", יש מצבים שזה מתגבר ויש מצבים שזה מתגבר – איך אפשר לקבוע באופן סתמי, כי תמיד "ורב יעבוד צעיר" ?!

ג. אלא ביאור הענין:

בתחילת הפסוק שם נאמר: "שני גויים בבטןך, ושני לאומים ממעיך יפרדו". ויש בזה שני סוגים: התיבות "שני גויים" מדברות על יעקב ועשו ויוצאי חלציהם בתור אישים פרטיים, וכפירוש רש"י שם: "אלו אנטונינוס ורבי"; אולם התיבות "שני לאומים" מתייחסות ליעקב ועשו בתור אומות וממלכות, כפירוש רש"י: "אין לאום אלא מלכות".

ומעתה מובן, שסיום הפסוק – "ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר" – בא בהמשך

עצה זו נתקבלה אצל החסידים, ואכן הצליחה העצה ובטלה הגזירה, ולקראת י"ט כסלו באו חסידים רבים, ונערכה סעודה, ואדמו"ר הזקן התוועד, ואמר מאמר ד"ה לשנה הבאה קבעום.

– כיון שאדמו"ר הזקן אמר אז המאמר ד"ה לשנה הבאה קבעום, הנה מיני אז נעשה י"ט כסלו יום-טוב הקיים לעד ולעולמי עולמים.

(כ"ף כסלו תשי"ז)

י"ט כסלו – יום בשורה

ישנו ספר מאחד מבעלי התוס' (ר' יעקב מקורביל), הנקרא בשם "שאלות ותשובות מן השמים", ושם ישנן עשרות תשובות.

באחד מהשו"ת הוא כותב שאת השאלה הוא שאל "ליל ג' י"ט לחודש כסלו", ולאחר מכן הוא מסיים שיום זה "היום יום בשורה".

אולם בתוכנה של התשובה אין כל ענין של "בשורה", מדובר שם בתשובה על שאלה הקשורה עם לימוד התורה בטהרה.

מבארים על כך אחרונים, שכאשר מתבוננים בדברי ימי ישראל ומחפשים ענין של "בשורה" שארע בי"ט כסלו – מוצאים שי"ט כסלו הוא יום הגאולה של אדמו"ר הזקן.

[י"ט כסלו הוא גם יום ההילולא של הרב המגיד, וכפי שאדמו"ר הזקן כותב באגרת הקודש שלו אודות גאולת י"ט כסלו, שהיא היתה בי"ט יום ההילולא רבא של רבנו הקדוש נ"ע". ואף על פי שאנו מוצאים בתנ"ך את הלשון "בשורה" בנוגע להסתלקות, הרי שקשה לומר שזוהי ה"בשורה" היחידה שהיתה ביום י"ט כסלו, ולכן מבארים האחרונים שהבשורה שהיתה בי"ט כסלו היא – גאולתו של אדמו"ר הזקן].

וגאולתו של אדמו"ר הזקן קשורה עם גאולת חלק בתורה – פנימיות התורה, שיוכלו ללמוד את פנימיות התורה בגלוי, באופן של הסברה וכו', ועד לאופן של יפוצו מעינותיך חוצה.

(י"ט כסלו תשל"ט)

וההסברה בזה – בהקדם הביאור כיצד אפשר להיות מניעות ועיכובים על עניני תומ"צ למטה, כמו המניעה והעיכוב שבכללות ענין המאסר – שזהו מפני שגם למעלה ישנם מניעות ועיכובים על זה,

והיינו, שלמעלה עדיין לא פסקו בפשיטות שמותר להפיץ תורת החסידות – פנימיות התורה, הנקראת גם "רוזן דאורייתא" – בהרחבה ובהתפשטות, ומשום זה הנה גם למטה ה' אפשר להיות מניעות ועיכובים, שבאו בלבושים המעלימים ומסתירים, בהתאם להדרכים והענינים של עוה"ז הגשמי;

אך כאשר למעלה בטלה השקו"ט בזה, ופסקו, שבדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה, כמ"ש האריז"ל, והוסיפו בזה המייסדים דתורת החסידות בהביאם חכמה זו בענינים של שכל והסברה באופן שכולם יוכלו ללמוד. . . אזי בטלו כל המניעות והעיכובים גם למטה, ואדמו"ר הזקן יצא לחירות מהמאסר הגשמי, כיון שקודם לזה היתה היציאה לחירות מהענינים המעכבים ברוחניות.

(י"ט כסלו תשמ"ז)

לשנה אחרת קבעום

בהתוועדות י"ט כסלו לפני עשרים שנה, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הסדר שהי' אצל אדמו"ר הזקן בי"ט כסלו תק"ס, כלומר, בי"ט כסלו הראשון לאחר גאולת אדמו"ר הזקן:

בגלל תוכנה של אגרת הקודש "קטנתי" שכתב אדמו"ר הזקן אחר ביאתו מפרטבורג, שבה הזהיר ביותר שלא יהי' רעש ("עס זאָל ניט זיין קיין שטורעם") וכו' – לא ידעו חסידים כיצד יהי' הסדר בי"ט כסלו. ידעו רק שבי"ט כסלו לא יאמרו תחנון, אבל יותר מזה לא ידעו.

וכאשר הגיע מכתבו של הדוד מהרי"ל (אחיו של אדמו"ר הזקן, בעל מחבר ספר שארית יהודה) שחסידים לא יבואו לשבת שלפני י"ט כסלו כו',

– בתקופה ההיא כבר בטלו אמנם התקנות דלאזני שהגבילו את הזמנים שבהם יכולים לבוא לאדמו"ר הזקן, אבל אעפ"כ, הי' השבת הנ"ל יוצא מן הכלל, בהתאם לאגה"ק קטנתי הנ"ל, בגלל החשש מפני ענינים בלתי רצויים כו' –

אזי נתחזק עוד יותר אצל החסידים הספק כיצד יהי' סדר ההנהגה בי"ט כסלו.

ואז הציע החסיד ר' יעקב מסמיליאן, שהי' השד"ר של כולל חב"ד – שהחסידים ימסרו לו את הכספים בהקדם האפשרי, ובמילא יוכל להגיע לאדמו"ר הזקן בהקדם יותר כדי למסור את הכספים, ובהיותו שם, אולי יעלה בידו לבטל את הגזירה.

לשני הסוגים שבתחילת הפסוק:

"ולאום מלאום יאמץ" מדבר על יעקב ועשו בתור ממלכות, אומות, ועל זה אומרים כי "כשזה קם זה נופל": כאשר מלכות יעקב היא השולטת, מלכות עשו נופלת, וכן להיפך; אולם "ורב יעבוד צעיר" מדבר על יעקב ועשו, וכן יוצאי חלציהם, בתור אישים פרטיים. ובענין זה אין את ההגבלה של "כשזה קם זה נופל", אלא ענין זה הוא נצחי בכל הזמנים, שבכל הזמנים אנשי עשו יעבדו את אנשי יעקב, ולא להיפך.

ולדרך זו יובן בפרשתנו, שכאשר רואים את זה שיש "מלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל" – הרי זה מבטא את קיום היעוד "ולאום מלאום יאמץ", "כשזה קם זה נופל": בתחילה עשו "קם" והעמיד מלכים (בשעה שביעקב עדיין לא היו מלכים), ולאחר מכן "נפל" עשו ו"קם" יעקב – העמיד מלכים ו"ביטל מלכות עשו בימיהם" (כדברי רש"י לו, לא);

אך כל זה הוא דוקא בנוגע לאומות וממלכות, ואילו בנוגע לאישים הפרטיים נשארה תמיד המעלה של יעקב ביחס לעשו – כי בני עשו פחותים במעלתם, וגם כשהם "קמים" ומעמידים מלכים אין זה מארץ אדום גופא אלא ממקומות אחרים.

ד. ומעתה מובן זה שרש"י לא פירש מאומה ביחס לכל המקומות שנזכרו כאן – כי מובן הדבר בפשטות, שנתכוון הכתוב להשמיענו בזה שפלותם של בני עשו, שאין להם מלכים משלהם אלא צריכים להביאם ממקומות אחרים;

אמנם כשמגיעים אנו להמלך שנקרא "יובב בן זרח מבצרה" – נראה שאין זה מתאים, כי משמע שמלך זה כן הי' מבני עשו: ראשית כל, הרי "זרח" הוא שמו של אחד מאלופי עשו, כמפורש בפרשתנו (לו, יג-יז); ושנית, בכמה מקומות בנביאים (ישעי' סג, א. ירמי' מט, יג. עמוס א, יב) נזכרת העיר "בצרה" בשייכות לארץ אדום!

ולכן דוקא לגבי מקום זה נדרש רש"י להבהיר ולחדש: "בצרה מערי מואב היא" (וכפי שהוא מוכיח מן הכתובים), וממילא בהכרח לומר ש"זרח" זה – אביו של יובב – אינו מבני עשו.

אך הרי מצינו בנביאים ש"בצרה" נזכרת בשייכות לאדום! – ע"ז ממשיך רש"י ומבאר, ששייכות זו היא רק לענין הפורענות שעתיד הקב"ה להביא על אדום, כי "לפי שהעמידה מלך לאדום עתידה ללקות עמהם" (אבל לא שהיא עצמה חלק מאדום). וק"ל.

בת בארי או בת ענה בת צבעון?

עשו לָקַח את נשיו מבנות כנען, את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי

עדה בת אילון – היא בשמת בת אילון, ונקראת בשמת על שם שהיתה מקמרת בשמים לע"ז. אהליבמה – היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בע"ז, כדי להטעות את אביו. בת ענה בת צבעון – הודיעה הכתוב שכולן בני ממורות היו (לז, ב. רש"י)

הקשה הרמב"ן (כאן), דכיון שרש"י מפרש את הטעם לשינוי השמות מפ' תולדות לכאן, שבפ' תולדות נקראו הנשים בשמת ויהודית וכאן עדה ואהליבמה, מדוע לא פירש גם את השינוי בשמו של אבי אהליבמה, דכאן נקרא **"ענה בת צבעון החוי"** – ואילו בפ' תולדות נקרא **"בארי החתי"**?

ויש לבאר בפשטות:

לאחר שרש"י מבאר דזה שנקראה אהליבמה בשם "יהודית" בפ' תולדות הוא כי כך כינה אותה עשו "כדי להטעות את אביו", שיחשוב "שהיא כופרת בעבודה זרה", הרי מעתה מובן שכשם ששינה את שמה "להטעות את אביו", כך ה' מוכרח לשנות את שם אבי.

כי, כאשר רצה עשו להטעות את אביו ולהראות לו שנשא אשה "יהודית" – הרי לא יתכן שיספר שהיא "בת צבעון בת ענה", שהרי בזה יגלה שממורת היתה (כפי שמפרש רש"י כאן) ! וא"כ מובן שלכן שינה עשו ואמר שהיא "בת בארי".

וכדי שהשקר יתקבל יותר שינה גם את מקומה, וסיפר שלקח שתי נשים יחד מאומה אחת, וכמו שהיתה האשה השני' "בת אילון החתי" כך האשה הראשונה אמר שמוצאה מה"חתי" אף שבאמת היתה מה"חוי". ובפרט שכנות חת הן "בנות הארץ" (תולדות כז, מ), ומתקבל על הדעת שאדם לוקח אשה מבנות ארצו.

נויש לומר שהטעם שבחר עשו בשם "בארי" דוקא הוא כי התעסקותו של יצחק בזמן שבו נשא

עשו נשים אלו, היתה בבארות; וכינה עשו את חותנו בשם "בארי" על שם זה. ובפרט, ש"בארי" פירושו "באר שלי"; שזה הוא תוכן הסיפור בפ' תולדות, שיצחק טען שהבארות הם שלו, עד שבסוף הסכימו לזה גם פלשתים].

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 164 ואילך)

בין בשמת בת אילון לבשמת בת ישמעאל

עשו לָקַח את נשיו גו', את עדה גו' ואת אהליבמה גו' ואת כשמת בת ישמעאל

בשמת בת ישמעאל – ולהלן קורא לה מחלת כו' לכך נקראת 'מחלת' שנמחלו עוונות' (לז, ב. רש"י)

לעיל פירש רש"י שהטעם לזה שנקראה עדה בשם בשמת בפ' תולדות הוא "על שם שהיתה מקמרת בשמים לע"ז". וא"כ צריך ביאור מדוע לא פירש כן רש"י גם בנוגע ל"בשמת בת ישמעאל", שגם שם זה הוא מלשון בשמים לע"ז, ובמקום זה פירש ששמה "בשמת" והוצרך למצוא טעם לקריאתה בשם "מחלת" בפ' תולדות?

ויש לבאר בפשטות:

בפ' תולדות נזכרות נשי עשו בתור חלק מתיאור חיי עשו ומאורעותיו, ואילו בפרשתנו נזכרות נשי עשו רק בתור הקדמה לתולדותיו: "ותלד עדה . . ובשמת ילדה . . ואהליבמה ילדה".

ומעתה יובן שבכל הנשים (ובכללן בשמת בת ישמעאל) הוכרח רש"י לפרש ששמותיהן שנוכרו בפרשתנו הם שמותיהן האמיתיים, ואילו שמותיהן שבפ' תולדות הם כינויים לפעולותיהן, שהרי, בפרשתנו, כל הזכרתה היא כהקדמה בלבד וכבדרך אגב, וקשה לומר שזיכרו דווקא כאן בשמות המורים על פעולותיהן, אלא פשוט שזכרו בשמותיהן האמיתיים. משא"כ בפ' תולדות, שזכרו כחלק מתיאור חיי ונהגת עשו, שם אפשר לפרש את שמותיהן כשמות הבאים לתאר את עניניו של נשי עשו, כחלק מתיאור נישואי עשו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 163 ואילך)

לקראת שבת

כט

פנימיות התורה יהי' באופן המובן בשכל של הגוף ונפש הבהמית, הרי זה דבר בלתי אפשרי, כי אם ליחידי סגולה בלבד, אלא צריכים לדעת שענין זה "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד", וכיון ש"התורה היא נצחית" (כמובא בתניא (רפ"ז)), הרי זה נאמר על כל הדורות ועל כל המקומות ולכל אחד מישראל בפרט.

וממשיך לבאר, שאין לקוות שכאשר יפתח את ספר התניא, הנה כעבור חמש דקות יהי' כבר צדיק גמור וחסיד גמור... ויכול כבר לילך לישון; אלא אומרים לו: עליך לדעת שזוהי "דרך ארוכה", אבל באמת הרי זו "דרך קצרה" למילוי שליחותו, כיון שבדרך זו יש לו את ה"בעזה"י, ש"הקב"ה עוזרו" שיהי' אדם השלם לא רק במעשה ובמדות חג"ת,

שזהו כמשל הגבהת הבנין מתחתיתו שעיי"ז מעלים את כל הבנין, עד לחב"ד בנפש, ועצמו"כ כח האמונה –

אבל אעפ"כ, צריך לידע שהכוונה בכך שאומרים לו לילך ב"דרך ארוכה", היא, לא כדי לייגע אותו, אלא בגלל שזוהי "דרך קצרה" ביחס למילוי שליחותו.

הקב"ה עוזרו שיהי' אדם השלם

ועל זה נאמר ב"דף השער" של ספר התניא – שלומדים בשיעור היומי – "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד . . בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י":

אין לחשוב שכיון שתובעים שלימוד

אדמו"ר הזקן יצא לחירות כאשר בטלה הגזירה למעלה

פרשת חגיגת היום די"ט כסלו – יודעים הכל שזהו יום הגאולה של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך, שיצא לחירות ממאסרו, ובזה הוכר ("אנערקענט געוואָרן") שביכלתו להפיץ תורת החסידות בכל המדינה כולה – מדינה שבה ה' אז רוב מנין ורוב בנין של בני ישראל.

וענין זה פעל גם בנוגע להנהגתו של אדמו"ר הזקן בעצמו – בהשינוי באופן אמירת המאמרים והתורות:

אע"פ שלכאורה גם קודם פרשת המסירה והמאסר יכול ה' אדמו"ר הזקן ללמוד ולהפיץ חסידות ללא מעכבים, מ"מ, רואים אנו שדוקא המאמרים והתורות שלאחרי המאסר והחופש באים בהרחבת הביאור, באופן של הסברה, ובאותיות כאלה שיהיו מובנות לעומקן גם לאנשים פשוטים, בה בשעה שאותם ענינים שנתבארו במאמרים שלפני"ז (לפני המאסר והחופש) היו שייכים רק לאלה שכבר למדו תורת החסידות לעומקה, ואילו השאר לקחו רק ה"אותיות" בלבד, ללא הבנה.

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

לשלוח את ה"מלאכים" שבנפש

המלאכים שבאדם / עניין גשמי חדש – "ארצה שעיר שדה אדום" / "קדש עצמך במותר לך" / לא ליפול בתכסיסי היצר

צ"ח ה"מלאכים" ששלח יעקב אל עשו אחיו, "וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו" (ריש פרשתו), פירש רש"י שלא היו אלה מלאכים במובן של שלוחים, כי אם "מלאכים ממש" – מלאכי מעלה.

והנה, אודות הסיפורים שבתורה מוצאים אנו שלא סיפרה תורה את כל מעשי האבות ותולדות בני ישראל, וגם אותם סיפורים המופיעים בתורה אינם מסופרים בשלמותם על כל פרטיהם, ואות הוא כי אין כוונת התורה רק לספר ולהודיע את המעשים שהיו, אלא בוודאי שיש כוונה מיוחדת בכל פרט ופרט המסופר בתורה. וגם סיפורי התורה כולם יש בהם, נוסף על המשמעות הפשוטה, גם הוראות בעבודתו הרוחנית של האדם. וכשם שהתורה היא נצחית, כך סיפורי-ההוראות נצחיים המה בכל דור ובכל מצב (וראה לקוטי שיחות ח"ה עמ' 332).

ועל פי יסוד זה, יש לתמוה מה ראתה תורה לספר על מלאכים ששלח יעקב אל עשו, שהיו מלאכי מעלה ממש, ואיזו הוראה יכול יהודי ללמוד ממעשה זה, והלא אין מלאכים מצויים ומזומנים לפני כל יהודי ויהודי, שיכול הוא להשתמש בהם ולשלחם?

ויש לבאר הוראה נפלאה שיש לו לאדם ללמוד מסיפור שלוח המלאכים על ידי יעקב, אשר כל יהודי, יהי מי שיהי עליו לשלוח "מלאכים" לפניו, טרם יבוא אל "ארץ שעיר שדה אדום", וכפי אשר יתבאר.

עניין גשמי חדש – "ארצה שעיר שדה אדום"

כאשר חי האדם בעולם הזה הגשמי וחומרי, הנה חלק עיקרי בעבודתו הוא להתעסק עם ענייני העולם הגשמיים וחומריים, ליהרר שלא להיגרר אחר החומריות וענייני איסור,

שיהי' מובן גם לשכל אנושי

ואילו השיטה השני' היא אמנם "דרך ארוכה",

– שהרי כל אחד צריך בעצמו להתייגע וללמוד (לא רק נגלה דתורה, אלא גם) פנימיות התורה, והלימוד צריך להיות באופן שיהי' מובן לא רק לנפש האלקית, אלא להסביר זאת במשלים והסברים שיהיו מובנים גם לשכל האנושי,

וכמו"כ צריך להיות לימוד המביא לידי מעשה: לא רק ללמוד מאמרים שכליים בלבד, ללא "בכ"ן", כך, שכאשר בא לידי פועל אזי ברח החסיד ("חסיד אוטשאק")... ואין עם מי לדבר; בשעת התפלה עמד בתנועה של דביקות, אבל כאשר רוצים לשלוח אותו בשליחות, אזי מתחמק בתחבולות וערמומיות וטוען שאין עם מי לדבר, מאחר שאינו בעל-הבית על עצמו, אלא הוא תחת הבעלות של היצר, נפש הבהמית והגוף וחלקו בעולם – אלא הכוונה היא שהלימוד יהי' באופן של "בכ"ן" בפועל, היינו, שמענין ההשכלה יומשך בעבודה,

וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בכמה שיחות ש"אין חכם כבעל הנסיון", כלומר, מתי יודעים שהשכלה היא השכלה הראוי' לשמה – כאשר הדבר בא לידי נסיון, ל"בכ"ן", ואז ממלא את שליחותו של הקב"ה...

וכאשר רואים שמקיים את השליחות במעשה בפועל ממש, הרי לא זו בלבד שכח המעשה הוא בשלימות, אלא ע"ד המבואר בחסידות בנוגע למעלת הצדקה

והשגה בענינים אלו קשה יותר מאשר ההכנה וההשגה בעניני חיים הגשמיים דחיי הגוף –

הרי הדרך שפוטרת אותו מלימוד זה – כיון שנעשה ע"י הנשמה כללית, שיש לה כחות נעלים וסייעתא דשמיא בתוספת כח וביתר שאת וביתר עוז, והיא מחי' אותו ע"י אמונתו – היא לכאורה "דרך קצרה".

אבל, לאחר כן מתברר שהקיצור הוא רק בנוגע לשטח המקום, אבל בנוגע להכניסה לעיר הרי זו "דרך ארוכה" – כי:

ההתקשרות עם הצדיק באמונת צדיקים היא בנוגע לנפש האלקית, והרי תכלית הכוונה היא – שלא זו בלבד שנפש האלקית תתעלה, "אני את נפשי הצלתי", אלא לברר ולהעלות גם את הניצוצות של הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם;

וכאשר אינו עובד עבודתו ע"י נפש האלקית עם כל כחותי' הגלויים (לא רק בכח האמונה), ובאופן שיחדור גם בנפשו הבהמית וכל כחותי', לא רק כח המעשה אלא גם כח השכל – הרי כאשר צריך להכנס ל"עיר" עם כל הבירורים והניצוצות, מתברר שאינו יכול להכנס לעיר, כיון שחלק זה בנפשו אינו מבורר, חלק זה בנפשו אינו מזוכך, וחלק זה בנפשו ישן... ואינו יודע כלל מה קורה אתו כיון שמעולם לא התעסק עמו, ובמילא, הרי זו "דרך ארוכה", כיון שצריך לבוא בגלגול כמ"פ כדי לברר ולזכך עוד כח וחלק בנפשו הבהמית, ולהעלות עוד ניצוץ מחלקו בעולם.

ולעמול לרומם ולקדש את ענייני הגשמיות שיהיו כלים לגילוי אורו ית'.

ולכל אדם ישנם את אותם עניינים גשמיים שהוא כבר עסוק בהם וכבר התייגע בהם, והוא רגיל לכוף יצרו שלא להיגרר אחריהם, והוא מקדשם ומזככם. ועניינים אלו נחשבים כ"ארצו" של האדם, שהם מקום עבודתו הרגיל והידוע.

אמנם, מזמן לזמן מציעים ליהודי להתעסק עם עניין גשמי חדש שלא נתעסק בו עד עתה, אם בעניין חומרי של הנאה, או אפילו בעסק פרנסה חדש, או מינוי חדש הקשור בכבוד וכיוצא. וכאשר מדובר על התעסקות חדשה עם גשמיות וחומריות, הרי הדבר נחשב כהליכה אל "ארצה שעיר שדה אדום" – למקום ועניין בעולם שאפשר להיכשל בו, שהלא "כל מעשי עולם הזה קשים ורעים והרשעים שולטים בו" (עץ חיים שער מ"ב פ"ד. תניא סוף פ"ו).

והדרך לידע כיצד לבחור אם לילך ל"ארצה שעיר שדה אדום", היא על ידי "וישלח מלאכים" תחילה, שאזי יודע הוא אם עליו להישאר בארצו, או להתקדם ולילך אל אותו עניין חדש בגשמיות, שהיא עבודה חדשה ברוחניות, וכפי שיתבאר.

"קדש עצמך במותר לך"

במהות עניין המלאכים כתב הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ב פ"י), שגם הכוחות הטבעיים שבעולם נקראים לפעמים בשם "מלאכים", ואם כן הרי גם כוחות נפשו של האדם ראויים לקראם בשם "מלאכים".

והנה, האדם הוא שליט "לשלוח" את "מלאכיו", הם כוחות נפשו, לאותו מקום שיבחר בו. האדם יכול לשלוט בכוחותיו ולהתבונן בענייני קדושה, ולהוליד מן ההתבוננות רגש המתאים בלב. וגם הרשעים ש"הם ברשות ליבם" (בראשית רבה פ"ד, י), ולכאורה אין להם כבר שליטה על כוחות נפשם, מכל מקום הרי יכולים הם לשוב בתשובה ולשלוט מחדש על מוחם ולבם (ראה תניא פ"ז).

וכאשר יוצא האדם מ"ארצו" אל "ארצה שעיר שדה אדום" הנה "מלאכיו" של האדם, שהם כוחות שכלו ומדותיו, צריכים לילך ולבחון את אותו עניין גשמי חדש, ולברר היטב האם אכן יצליח האדם לעבוד את השי"ת כראוי וכדרוש באותו מקום חדש.

שהלא גם אם מדובר בעניין שהוא מותר ואין בו שמץ איסור, הרי האדם מצווה לקדש עצמו ולהיבדל ממנו, וכפי שכתב בתניא (פ"ל) שהחיוב "לקדש עצמו במותר לו" – הוא מדאורייתא, כמו שכתוב קדושים תהיו וגו' והתקדשתם וגו'. והדרך היחידה שבה יהי' מותר לו לגשת אל אותו עניין גשמי, היא באם ישתמש בו לשם שמים בלבד, שאזי הרי אין זה להנאתו כי אם חלק מעבודת הבורא ית"ש.

וכאשר עומד האדם בפני דבר גשמי חדש שעדיין לא עסק בו קודם, הרי מוכרח הוא לברר תחילה היטב על ידי ה"מלאכים", האם יוכל בנקל לעסוק בו לשם שמים ולהעלותו

צדיקים, "באמונתו", מחי' הצדיק את המקושרים אליו, ופוסט אותם, ואצלם צריכים להיות רק העניינים הקשורים עם המעשה שבדבר, והיינו, שתלמודו של הצדיק מביא את המעשה גם אצלם.

האמת היא, שענין זה, ככל העניינים דפנימיות התורה, משתקף גם בנגלה דתורה:

רבינו הזקן מביא בהלכות תלמוד תורה (פ"א ה"ד) וביתר ביאור באגה"ק (רס"כ ט) מ"ש האריז"ל ש"כל אדם מישראל צריך לבוא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תרי"ג מצוות התורה", כולל גם המצוות השייכות לכהן ולוי, "לבד מצוות התלויות במלך שהוא מוציא את כולם כי הוא כללות כולם" (להיותו נשמה כללית של כל העם), שלכן אינו צריך לבוא בגלגול נוסף ולהיות בעצמו מלך, כיון שהמלך מוציא את כל העם, וחשיב כאילו כל אחד ואחד מהעם קיים מצוות אלו.

ומזה מובן גם בנוגע ללימוד פנימיות התורה – שיש מקום לשיטה שהנשמה הכללית ע"י לימודה מוציאה י"ח את כל הנשמות הפרטיות הקשורות עמה באמונתם, ע"י אמונת צדיקים.

וכמו כן מובן גם בנוגע ללימוד פנימיות התורה הוא לימוד שצריך "לתפוס" ("פארכאפן") פנימיות נפשו, ובמילא הרי זה לימוד הדורש יגיעה והשתדלות ביותר,

– וכמבואר בקונטרס לימוד החסידות לכ"ק מו"ח אדמו"ר (פ"א ואילך) ש"בתורה הנגלית... הנה מציאות גוף ההלכה... אשר אודותה יתווכחו ויתפלפלו בסוגיא ההיא, ידוע ומושג לכל בעצם גוף מציאותו, אבל... בתורת החסידות הרי גוף מהות מציאותם (של העניינים הנלמדים) רחוק מתפיסת השכל", ולא עוד אלא ש"גם ביאורי הסבר המשלים והדוגמאות הם ג"כ רוחניים", כמו עניינים הקשורים עם מהלך הנפש ופנימיות הנפש וכיו"ב, שהבנה

זו קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה

החילוק בין ב' השיטות הוא – שהשיטה הא' היא "דרך קצרה וארוכה", והשיטה הב' היא "דרך ארוכה וקצרה":

לקדושה, או שמא לפי טבעו וטבע יצרו הדבר כרוך אצלו בקשיים רבים. ואם יתברר שאכן קיימת סכנה שעלול הוא להתעסק בדבר הגשמי להנאתו בלבד, הרי אסור לו לילך לשם ועליו לקדש עצמו ולהיבדל מאותו דבר גשמי, למרות שהוא דבר היתר.

וזהו עניין "וישלח . . מלאכים - מלאכים ממש", שלפני גשת האדם אל "ארצה שעיר שדה אדום" - אל עניין גשמי חדש, הרי מחויב תחילה לשלוח את מלאכיו, הם שכלו ומידותיו, לברר ולבדוק היטב אם אכן הליכתו לשם תהי' חלק מעבודת הבורא, או שקיימת סכנה מוחשית שישקע בחומריות העולם ויפול ממדרגתו.

לא ליפול בתכסיסי היצר

והנה, יש מי אשר יצרו מסית אותו לאמר אשר אם נודמן לו עניין גשמי יכול הוא לגשת אליו בלי חקירה ובדיקה מקודם, וטעמו ונימוקו עמו:

מאחר וכל דבר ודבר בעולם הוא בהשגחה פרטית מכוונת מיד הבורא ית"ש, הנה כאשר סיבכו משמים שיציעו לו עסק פלוני או מינוי מסוים וכיוצא, הרי אות הוא שבאותו עניין מונחים ניצוצי קדושה השייכים לנשמתו, ועליו להעלותם ולבררם, שאם לא כן, מדוע זימן השי"ת בהשגחתו הצעה זו לפתחו? וממילא עליו להסכים להצעה זו בלא חקירה האמורה תחילה.

ומסתייע הוא במה שאמרו חז"ל (ערוכין נד, א) "האי עלמא כבי הילולא דמיא, חטוף ואכול חטוף ואשתי", ומשמע לו שלא דיברו חז"ל אודות "אכילה" ו"שתי" של תורה ומצוות, אלא אודות אכילה ושתי' גשמיות, שאם זימן לו הבורא אפשרות לאכול דבר מסוים או ליהנות ולהתעסק בעניין גשמי הרי אות הוא שעליו "לחטפו", כי כנראה ששוכנים בו ניצוצות השייכים לנשמתו, ועל כן סיבב הבורא שיפגוש באותו דבר גשמי.

והאמת היא, אשר אין טעם בסברה זו, כי אמנם עניין גשמי זה הגיע לפתחו בהשגחה העליונה, אך שמא כוונת הבורא היא להיפך: שיציעו לאדם את התעסקות זו, והוא יסרב לה ויקיים מצוות "קדושים תהיו", שיקדש עצמו ויפריש נפשו מאותו עניין שיכול להגשימו ולהשקיעו בחומריות. ועל כן בלא שילוח ה"מלאכים" האמורים תחילה, אין לו לגשת אל אותו עניין גשמי.

עוד צריך האדם לידע בנפשו, שאם יעקב, "בחר שבאבות" (בראשית רבה פ"ו, א), שולח מלאכים אל "ארצה שעיר שדה אדום", בכדי לבחון האם ארצו של עשו מתאימה לעבודתו הרוחנית, בוודאי אשר כל מי שלא הגיע למדרגה זו, מחויב לשקול היטב הדק במאזני שכלו ומידותיו האם אותו עניין חדש המוצע לו מתאים לכוחותיו ויוכל לנצלם לקדושה, או שיכול למשכו ולגררו ח"ו לחומריות. ורק לאחר שישלח "מלאכים" יוכל להמשיך דרכו כאשר יורו לו אותם מלאכי נפשו את הנכון לו בעבודתו ית'.

שיחות קודש

לקט מתוך דברות קודש*
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת

"קרוב אליך" בדרך ארוכה וקצרה

אין לחשוב שלמוד פנימיות התורה בהבנה הוא ליחיד סגולה בלבד, אלא צריכים לדעת שענין זה "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד", וכיון ש"התורה היא נצחית", הרי זה נאמר על כל הדורות ועל כל המקומות ולכל אחד משרא

כ"ק מו"ח אדמו"ר [מוהריי"ץ נ"ע] חילק את ספר התניא שכל יום ילמדו שיעור אחד, והסדר הוא שבי"ט כסלו מתחילים ללמוד את ספר התניא, על מנת לסיימו בי"ט כסלו לשנה הבאה.

והסדר בזה - כפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שבשיעור הראשון יהיו נכללים גם השורות הראשונות של "דף השער", עד התיבות "בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י", כיון שגם זה לשונו של רבינו הזקן.

והנה, הסגנון דספר התניא אינו כהסגנון בכמה ספרים בימים ההם שמורכב ממליצות כו', אלא סגנון פשוט ביותר, ומובן לכל - לכל הפחות בפירושו הפשוט.

(* דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה, באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

שתי שיטות

וביאור הענין בכללות ובקיצור:

ידוע שאצל תלמידי הבעש"ט והרב המגיד היו כמה שיטות, ונחלקו בכללות לשני סוגים:

(א) השיטה ש"צדיק באמונתו יחי", אל תקרי יחי' אלא יחי', היינו, שהעסק והלימוד בפנימיות התורה נעשה ע"י צדיק הדור, וע"י ההתקשרות אליו באמונת

פנינים

דרוש ואגדה

שלם בגוף בממוץ ובתורה

ויבא יעקב שלם עיר שכם

שלם בגופו – שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו – שלא חסר כלום מכל אותו דורון, שלם בתורתו – שלא שכח תלמודו בבית לבן (דג, יח. שבת לג, סע"ב)

בדרשות חז"ל מובא שירידת יעקב לבית לבן רומזת על ירידת בני ישראל לגלות (ב"ר פס"ח, יג. פרד"א פל"ה. ועוד), ומשכך, הרי כשם שיעקב זכה לצאת מגלותו "שלם", כן גם בני ישראל מובטחים שיצאו "שלמים" מן הגלות. ועפ"ז יש לבאר שלש השלמויות, בגופו, בממונו ובתורתו כפי שהן מרמזות על ה"שלימות" בישראל כשיחזרו מן הגלות:

שלם בגופו – הייסורים באים על ישראל בזמן הגלות כדי לנסות אותם אם יעמדו איתן באמונתם. ומכיון שניסיון אינו אלא דמיון בלבד שבא להעלים ולמנוע את האדם מלקיים רצון השי"ת (סה"מ תש"ח עמ' 94; 102. ועוד), וכאשר אין כבר צורך בניסיון הרי הוא נעלם באופן שמתברר שמלכתחילה ה' רק דמיון וניסיון, על כן כאשר תסתיים הגלות יתבטלו הייסורים כליל ויתברר למפרע שהיו הייסורים בבחינת ניסיון בלבד.

שלם בממונו – ירידת ישראל לגלות היא גם כדי לקחת מענייני הגלות הגשמיים ולהפכם ל"ממונם" של ישראל ולקדושה. ומובטחים אנו, שהגם שבעבודה זו צריך להשקיע כוחות נפש וזמן, ולנצלם לענייני גשמיות תמורת השקעתם בענייני קדושה, מ"מ כאשר נצא מן הגלות לא יחסרו "כלום מכל אותו הדורון", כי כל הכוחות שהושקעו בזיוכך העולם יוכללו בקדושה באופן שיבוא האדם "שלם" בכל כוחות נפשו.

שלם בתורתו – שלם שכתב תלמודו בבית לבן – בתורתו של יעקב לא ה' חסרון כלל בגלות, בשונה מ"גופו" ו"ממונו" ש"נחסרו" בגלות ורק שחזרו לשלמותם, בתורה "לא שכח תלמודו" – לא ה' בה חסרון מלכתחילה. ומעין זה בגלותן של ישראל, שבנוגע ל"גוף" ו"ממון" ישנם חסרונות זמניים כנ"ל, אך ב"תורה" וענייני הרוחניים של

הנשמה יש בכוח היהודי לפעול שגם כשמתעסק בזיוכך הגשמיות ו"יורד" במושגי דרכי העולם – יישאר "שלם" בענייני הרוחניים, ומלכתחילה לא יה' חסרון. כי, כדברי רבותינו "רק גופותינו ניתנו בגלות אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות" (ראה סה"מ תרפ"ז עמ' קצו), ולכן רק בענייני הגוף שייך שיה' בהם חסרון זמני, אך נשמתו של יהודי וענייני הרוחניים יש בכוח היהודי לפעול שלא יה' בהם חסרון מלכתחילה.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 168 ואילך)

זכות ישראל במאה קשיטה?

ויקן את חלקת השדה גו' במאה קשיטה

קשיטה – מעה. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה (דג, יט. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, מדוע מביא רש"י שמו של בעל הפירוש "רבי עקיבא" שלא כדרכו ברוב המקומות שאינו מביא שם בעל המאמר?

ויש לומר בזה ע"ד הרמז:

"מאה קשיטה" שהוא מאה "מעה" הוא סכום של חמשה שקלים (שהרי בשקל ישנם עשרים מעות), וא"כ לכאורה צריך ביאור, לשם מה מפרט הכתוב שיעקב קנה את השדה בחמשה שקלים, הרי אין בתשלום זה חידוש גדול, שהרי זה סכום קטן ביותר, ובפרט ביחס לעושרו של יעקב!

ועל כן מביא רש"י שמו של רע"ק, שעליו אמרו חז"ל שה' רגיל לזכות את ישראל (סנהדרין קי, ב), וע"כ, בכל דבר, גם דבר פשוט, אם יש בו משום זכותם של ישראל, יש לציין ולפרט. וכן הוא גם בנדר"ד, בלשון "מאה קשיטה" מבואר שיעקב לא שילם את חמשת השקלים עם מטבעות רגילים, אלא במטבעות שנקראו "קשיטה" – מטבעות שמשמשים בהם כקישוטים ותכשיטין (ראה במקור שהארץ להוכיח כן). וזהו "זכותן של ישראל", שלגודל חביבות הארץ אצל יעקב אבינו השתמש במטבעות מיוחדות לקניין זה להראות חביבותה של ארץ הקודש.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 177 ואילך)

לקראת שבת

כה

אבל הבא להיכל מלכותו של המלך, לחדר לפניו מחדר עד שמקביל את פני המלך בכבודו ובעצמו, הלא חובה עליו להתעטר בכל מיני עיטור וקישוט ולעמוד לפני המלך באופן המרומם ונעלה ביותר. ובמצב זה אין אדם יכול לומר שהוא מוותר על המרגליות ואינו מוכרח בהן, אלא הן חובה ממש, ועד אשר מי שיחסיר את המרגליות יחשב הדבר כזלזול ופגיעה במלך.

ועל זה הדרך הוא בלימוד פנימיות התורה – "דע את אלוקי אביך": בדורות הקודמים, ה' די בעבודת ה' עצמה, שיהיו "לבושיו" – הם מחשבתו דיבורו ומעשיו²³ – כדבעי, ואין פסול בכך אם לא עסק בידיעת הבורא ית"ש בשופי, מאחר והדבר הוא כ"קישוט" ו"תכשיט" בלבד, ואינו נחוץ לחיי נפש.

אמנם בדורנו זה אשר בו מתכוננים לגאולה השלימה אשר תבוא במהרה בימינו, ו"הנה זה עומד אחר כתלנו" – הרי מוכרחים ל"מרגליות", שהלא עומדים להקביל את פני מלך מלכי המלכים בגאולת עולם, והיעלה על הדעת לבוא לשם בלא "מרגליות"?

וכפי שאמרו במדרש²⁴, שהקב"ה נמשל לחתן וכנסת ישראל לכלה, ובזמן הזה "אירוסין היו", ולעתיד לבוא "לימות המשיח יהיו נישואין". ועניין הנישואין הוא מה שכאשר יבוא משיח צדקנו ויגלה כבוד מלכותו ית' עלינו, יתאחדו ישראל והקב"ה ביחוד גמור, "ישראל ומלכא בלחודוהי"²⁵.

וכשם שכלה כפשוטה הרי היא מתקשטת לקראת בואה לחופה, כך ישראל בבואם אל הגאולה האמיתית והשלימה, בבוא עת ה"נישואין", שומה עליהם להתקשט ולהתעטר ב"מרגליות" – הוא לימוד פנימיות התורה בשופי.

ועסק החסידות גופא שהוא הכנה לביאת משיח צדקנו, הרי הוא מזרז וממהר את עת ה"נישואין" בגאולת עולם, אשר אז יתקיים הייעוד "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(23) תניא ריש פ"ד.

(24) שמות רבה סוף פט"ו.

(25) ראה זהר ח"א סד, א-ב. רח, ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

פלוגתת הראשונים בדין ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך

יסיק דהרמב"ם פירש דברי הש"ס דלא כרש"י שם, וס"ל שאין לו לומר שקר אלא רק לדחות ולעכב מועד הגעתו למחוז חפצו / ויבאר דנחלקו אם דין זה הוא בגדר ברי היזקא או חשד על הנכרים בסתם

חסר מן הספר, שהרי עיקר הראי' מיעקב שהרחיב את הדרך הוא מהא דויעקב נסע סכותה (ולא שעירה) ואמאי השמיטו.

והנה רש"י על הש"ס שם כ' ד"כדרך שעשה יעקב היינו מה שאמר לעשו מפני סכנת נפשות "אבוא אל אדוני שעירה" ובפועל "לא הלך עד שעיר" אלא "ויעקב נסע סכותה", ומזה למדנו שאם הנכרי שואלו "להיכן הולך" צריך לומר לו מקום שאינו מתכוון ללכת אליו. אולם במדרש רבה עה"פ "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" איתא "חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו, אפשר יעקב אמיתי הי' ומרמה בו, אלא אימתי הי' הוא בא אצלו לעתיד לבוא, הה"ד ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", ומן הדברים עולה דודאי אמר יעקב מלכתחילה דבר

כתב הרמב"ם בפיי"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש "אסור ליהודי להתייחד עם העכו"ם מפני שהן חשודים על שפ"ד ולא יתלוה עמהן בדרך כו' נולענין זה"ז מבואר בפוסקים דאין הנכרים חשודים עוד בזה, נלקטו באנציק' תלמודית ערך גוי. ואשתמיטתי שו"ת חות יאיר סס"ו, וראה עוד מזה להלן]. אם שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" ע"כ. ומקורו בע"ז כה: "ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך טופלו לימינו כו' שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע דכתיב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה וכתיב ויעקב נסע סכותה". וצ"ע שהשמיט הרמב"ם קרא אחרינא שהובא בש"ס, "ויעקב נסע סכותה", ונמצא העיקר

המים שמכסים אותו, כמו כן גם בעקבתא דמשיחא יש ללמוד בפנימיות התורה בשופי עד ש"מתכסים", מונחים ומשוקעים בענייני ידיעת הבורא ית"ש.

גחלים המאירים ומחממים ומרגליות המקשטים את האדם

והנה, כאשר נבוא למדוד ולבחון את נחיצות העיסוק בפנימיות התורה, משני טעמים ואופנים האמורים, נמצא לכאורה שאין האופן השני מוכרח לגמרי, ואין חובה גמורה לעסוק בשופי ו"להתכסות" בלימוד פנימיות התורה.

ובפרט לפי המובא בסה"ק²², ששני האופנים ושני מיני התועלת שיש בעסק החסידות נמשלו ל"גחלים" ול"מרגליות":

עסק החסידות בכדי להאיר ולהחיות את עבודת הבורא ית"ש בדור יתום וחשוך, נמשל לגחלים, שבאמצעות הגחלים יכול אדם להאיר ולחמם עצמו, והם הכרח לחיי האדם. וכמו כן לימוד זה בדור "חשוך" ו"קר" הוא הכרח גמור עבור החיים הרוחניים.

ואילו הלימוד בשופי בפנימיות התורה בכדי "לטעום" ולהתכונן לגילויים הנעלים שיהיו בימות המשיח, דומה למרגליות, שהמרגליות אינם הכרח עבור חיי האדם, אלא הם תוספת של יופי והוד המרוממים את חייו. וכמו כן לימוד החסידות לדעת את ה' בלבד אינו מוכרח בשביל עבודת ה' ומלחמת היצר, אלא מביא את האדם לדרגות נעלות, וכאדם שנתעטר במרגליות.

ואם כן נמצא לכאורה אשר לימוד החסידות ד"גחלים" המוסיף אור וחיות בעבודת הבורא ית"ש, הוא נחוץ ומוכרח בדורותינו, ואילו עסק החסידות בשופי – "דע את אלוך אביך", הוא עניין של "מותרות" ואפשר להיות ירא ושלם גם בלעדיו, וכאדם שחי כל ימיו בלא מרגליות, שאמנם הפסיד מעלה עצומה, אבל אין זה מוכרח לעצם חייו.

אך לכשנעמיק במשמעות התקופה, יעלה אשר אמנם אין לימוד זה נחוץ לעצם החיים הרוחניים, אבל חובה גמורה היא מצד הגאולה הממשמשת ובאה, שצריך יהודי לבוא אלי' כאשר הוא מוכן ומזומן ועטור במרגליות, וכפי שיתבאר.

אין לגשת אל החופה בלא תכשיטים ראויים!

יכול אדם לחיות כל ימיו בלא שנתעטר במרגליות, אך במה דברים אמורים, כאשר בתוך עמו הוא יושב ואינו מבאי פני המלך, שאזי די לו במה שבגדיו שלמים ונקיים ואינו מוכרח במרגליות.

(22) ראה ספר השיחות תש"ה עמ' 50.

שכולו אמת, ולהכי מקשה "ולא מצאנו שהלך יעקב וכו'", ומתרץ דאמת הוא כי לעתיד יעלו מושיעים לשפוט את הר עשו כו'.

ולכאורה צ"ל שהש"ס והמדרש נחלקו כאן, דלהש"ס נאלץ יעקב לומר לעשו דבר בלתי נכון משום חשש נפשות, שאמר שהולך לשעיר אף שלא נתכוון לעשות כן. אבל המדרש לא הזכיר שנתיירא יעקב מעשו, ולדידי' לא היתה סיבה להרחיב הדרך ולשנות מן האמת, אלא אמרינן דנתכוון "לעתיד לבוא".

והנה רש"י בפירושו עה"ת כאן הרכיב שני הפירושים הנ"ל גם יחד, וז"ל: "הרחיב לו הדרך שלא הי' דעתו ללכת אלא עד סוכות אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו והוא לא הלך, ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו". ונראה מפירושו דגם אליבא דהש"ס שהרחיב הדרך, עדיין יש מקום גם למה שאמרו במדרש שנתכוון ש"לך בימי המשיח" [דלא כמו שפירש על הש"ס, דלדעת הגמרא הי' זה דבר בלתי נכון כדי להינצל]. ונתבאר במק"א בארוכה בכוונת רש"י עה"ת כאן דלדידי' פירוש "הרחיב לו הדרך" אינו שאומר לו דרך ארוכה יותר (דאז יותר הול"ל "האריך לו הדרך"), אלא ר"ל שהרחיב לו את אותה הדרך עצמה, היינו שדרכו זו עצמה תהא בזמן ממושך יותר, בהפסקות ושהיות כו'. וכדמוכח מהמשך הכתוב "ואני אתנהלה לאמי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים", היינו שההילוך יהי' לאט, ובחניות תכופות, עד שסו"ס יבוא "אל אדוני שעירה". אשר לפי"ז נמצא

שלא אמר יעקב דבר בלתי אמיתי.

ומעתה נראה לומר שזוהי גם שיטת הרמב"ם ב"ירחיב לו הדרך", שצריך "להרחיב" את הדרך לפני הנכרי, שיקח לו זמן מרובה עד שיגיע למקום פלוני, ועי"ז יפרוש הנכרי ממנו. ולפ"ז אתי שפיר לשון הרמב"ם "כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", שהרחבת הדרך של יעקב היתה במה שאמר "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (שיקח לו זמן רב לרגל המלאכה והילדים" עד שיגיע לשם), ומכאן שעל כל אחד לעשות כן. וכיון שלענין זה אי"צ לקרא ד"ויעקב נסע סכותה", לכך השמיטו הרמב"ם [ולדידי' צ"ל דהש"ס הביא כתוב זה, לא להשלמת הראי' שיעקב הרחיב כאן הדרך, כ"א רק להורות איך הועילה עצה זו דהרחבת הדרך להיפטר מעשו בפועל].

אמנם, בלשון הש"ס שם יש לכאורה ראי' לפרש דוקא כפירוש רש"י על הש"ס, ולא כדעת הרמב"ם [ופירוש רש"י עה"ת], דהא לאחר הדין דירחיב לו הדרך הובאו בסוגיין תרי עובדי: מעשה בתלמידי ר' עקיבא שהיו הולכים לכזיב, פגעו בהן ליסטים, אמרו להן לאן אתם הולכים, אמרו להן לעכו, כיון שהגיעו לכזיב פירשו אמרו להן [תלמידין] מי אתם, אמרו להן תלמידי רע"ק, אמרו להן אשרי רע"ק ותלמידיו שלא פגע בהן אדם רע מעולם. ע"כ. ושוב: רב מנשה הוה אזל לבי תורתא פגעו ביה גנבי כו', וההמשך הי' ע"ד המעשה בתלמידי ר' עקיבא. עיי"ש. ובפשטות באו מעשיות אלו כראי' והוכחה ממעשה רב להלכה שאמרו לפנ"ז "שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך", דחזינן

באמצעות לימוד תורת החסידות וידיעת הבורא ית"ש.

לעזור המידות שבלב – או להתכסות במי הדעת

וממוצא דבר אתה למד שתי פנים שיש למהותה של תורת החסידות ולסיבת התגלותה בדורות האחרונים דווקא:

א. עניינה של החסידות הוא להאיר את עבודת ה' של יהודי ולהפעים בה רוח חיים, ונתגלתה דווקא בדורות האחרונים מחמת שהם זקוקים לכך מצד נחיתותם.

ב. תורת החסידות עניינה הוא ידיעת הבורא ית"ש, ונתגלתה בדורות אלו משום שהם קרובים אל ביאת משיח צדקנו, שעל כן יש "לטעום" כבר מעין גילויי העתיד – ידיעת הבורא "כמים לים מכסים".

וכאשר מעמיקים להתבונן בשתי מטרות אלו, נמצא אשר בין בתרי תורת החסידות גופא, יש שני אופני עבודה כיצד יוכל האדם להחזיר בנפשו את פנימיות התורה, ואופנים אלו מתאימים לשתי המטרות האמורות:

א. יש אדם הלומד את תורת החסידות ועוסק בדרכי', כי מבקש הוא לידע דרכים ועצות בכדי להבעיר מידותיו לאהבה וליראה את הבורא ית"ש, עד אשר יצליח להכניע יצרו ולהתמסר לעבודתו ית' כנגד כל המונעים ומעכבים.

ואופן זה מתאים למה שנתבאר למעלה בטעם הראשון, שנתגלתה תורת החסידות בכדי שיוכלו בני ישראל בעקבתא דמשיחא להתגבר על החושך הנורא ולהאיר ולהחיות עבודתם. ולתועלת זו, הרי יש לו לאדם לעסוק בעיקר באותם העניינים השייכים ומועילים לעבודה בפועל ולמלחמת היצר.

ב. לעומת זאת, יש והאדם לומד חסידות, לא בכדי לנצח יצרו בלבד, ולא רק בכדי לזכך מידותיו, אלא הוא עוסק בידיעת ה' לשמה, בלא שמחפש תועלת בעבודתו שתצא מלימוד החסידות, אלא רק בכדי לדעת את קונו.

ואופן זה מתאים למה שנתבאר למעלה בטעם השני, שגילוי תורת החסידות בדורות אלו הוא מעין הגילוי שישורר בעולם ביום שכולו שבת ומנוחה. ואם כן, גם הלימוד הוא באופן שאינו מחפש דווקא תועלת מלימודו, אלא עוסק בלימוד החסידות ובידיעת הבורא ית"ש, כאשר כל מטרתו היא "דע את אלוקי אביך"²¹.

כי כשם שלעתיד לבוא יהי' הייעוד "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" – שלא יהי' שום עסק אלא ידיעת ה', ועד שתבטל כל מציאות אחרת כביטול מקום הים אל

מעלתו ושלמותו.

דהנה, איתא בכתבי האריז"ל¹⁵, וגם הובא להלכה במגן אברהם¹⁶, אשר "צריך לטעום מכל תבשיל בערב שבת", ש"טועמי' חיים זכו". ועל דרך זה, הרי מכיוון שבדורות אלו עומדים לקראת בוא עת הגאולה, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁷, יש לטעום גם כן ממאכלי אותה "שבת" נעלית.

ובכדי לידע מה המה אותם ה"מאכלים" שיהיו לעתיד לבוא, צריך להקדים ולבאר תחילה את עניין הגאולה ופעולתה בעולם, שכאשר נדע את טיב הגילויים הנעלים שיהיו לעתיד, נוכל לידע כיצד "טועמים" ומתכוננים לאותם הגילויים בדורותינו אלו – "עקבתא דמשיחא".

דהנה, על זמן הגאולה נאמר "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹⁸, ופרט הרמב"ם¹⁹ ייעוד זה, אשר "באותו הזמן . . . לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים, וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם".

דכאשר יגלה אורו ית' על כל יושבי תבל, בעת גאולת עולם, הרי כל עסק העולם יהי' אך ורק בידיעת הבורא ית"ש, ובזה גופא יעלו מחיל אל חיל עד אין קץ. ועל זה אמרו "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", דכשם שהמים מכסים את מקום הים, ואין המקום נראה יותר כי כולו הפך להיות מציאות המים, כך גם לעתיד לבוא לא תהי' לעולם עוד מציאות מלבד ידיעת השי"ת.

והנה, תורת החסידות, פנימיות התורה, הרי היא "טעימה" מאותם גילויים נעלים שישררו בעולם לעתיד לבוא. שהלא תורת החסידות תוכנה הוא ידיעת הבורא כ"ה ודרכיו והשפעותיו בעולם, וממילא הלומד ועוסק בתורת החסידות הוא "טועם" מעין הגילויים דזמן הגאולה.

ועל פי כל האמור עולה טעם שני למה שנתגלתה תורת החסידות בדורותינו אלו דווקא, דזהו משום ש"הנה זה עומד אחר כתלנו"²⁰, והולך וקרב זמן הגאולה העתידה, ועל כן צריכים "לטעום" מייעודי ימות המשיח ולהתכונן להם כראוי, וטעימה זו היא

(15) שער הכוונות, עניין טבילת ערב שבת.

(16) אורח חיים סי' רנ סק"א.

(17) סיום מסכת תמיד.

(18) ישע"י יא, יט.

(19) בסוף ספר הי"ד.

(20) שיר השירים ט, ב.

שע"י שהרחיבו את הדרך ניצלו, והרי בהנך עובדות אמרו דבר בלתי אמיתי, שהולכים למקום רחוק בשעה שהלכו רק למקום קרוב, וא"כ הרי אא"ל בפ"י הגמרא "ירחיב" דהיינו שהדרך תהא ממושכת בזמן.

והנראה בזה בהקדים מה שיש לחקור בגדר האי דינא ד"שאלו להיכן הולך", דיי"ל בב' אופנים: אופן א' שהוא ככל הני הלכתא שהובאו לפנ"ז, דיסודן דנכרים בב"ד חשודים על שפ"ד ולהכי "לא יתייחד אדם עמהן", "נודמן לו נכרי בדרך טופלו לימינו", "היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה ונכרי למעלה כו"; ועד"ז הוא הדין דידן ב"שאלו להיכן הולך וכו'", שאף הוא משום שחשודים בשפ"ד. ואופן ב' ד"שאלו להיכן הולך" הוי הלכה מסויימת, שחמורה יותר מקודמותי', כיון שנכרי זה ש"שאלו להיכן הולך" אינו רק חשוד באופן כללי על שפ"ד, אלא שאלתו "להיכן הוא הולך" הוי ראי' מוכחת שכוונתו לרעה, ובזה עצמו יוצא מגדר "חשד" גרידא והוא "ברי היזקא".

[ומהנפק"מ] שיש לומר בין הנך תרי צדדי להלכה, לדעת הפוסקים (שו"ת חו"י שם, וכ"ה במאירי להלן בסוגיין כו ע"א) דבזמן הזה הנכרים אין רגילין בשפ"ד, ואדרבה מכין ועונשין חיוב מיתה על הרוצח, ע"כ לא מקרי חשידי אשפיכת דמים בזמן הזה, ואין איסור כ"כ להתייחד עם נכרי וכיו"ב. ועדיין יש לדון היכא ד"שאלו להיכן הולך", דאי נימא שאינו אלא ככל הדינים שנאמרו מן החשד הכללי על שפ"ד, א"כ בזה"ז כיון שאינם חשודים על שפ"ד ליתא

לדין זה ואי"צ להרחיב לו את הדרך, אבל לפי הסברא הב' ד"שאלו להיכן הולך" הוא בגדר "ברי היזקא" כיון ש"שאלו כו", א"כ שייך האי דינא גם בזה"ז.

וי"ל דזהו שנחלקו רש"י (על הש"ס) והרמב"ם, דלרש"י "שאלו להיכן הולך" הוא דין מיוחד דמוכחא מילתא דכוונתו של הנכרי להזיק לו, והכריח כן מפשט הגמ' שבהמשך להלכה זו הובאו נמי ב' מעשיות הנ"ל דמזיק ודאי, ש"פגעו בהן ל"פטים" ו"פגעו בהן גנבי". ולפיכך פרש"י דבכה"ג דברי היזקא לא סגי בהרחבה בעלמא במה שילך לאט, אלא רשאי להטעותו ממש ולדבר דיבור שאינו נכון כדי להיפטר מן הסכנה (כמו במעשיות הנ"ל). אבל להרמב"ם דין "שאלו להיכן הולך" בא בהמשך לשאר הדינים שלפניו ולא מסתבר לחלק ביניהם, דגם הא ד"שאלו להיכן הולך" אינו אלא בגדר החשד הפ"ד דחשודים על שפ"ד, ולכן ס"ל דהעצה לכך היא רק הרחבת הדרך בפועל, שידחה ויאריך את משך דרכו, וכך יוכל להעלים ממנו המקום שהולך אליו עתה, ולא יגלה לו שמתכוין להתמהמה בדרכו עד שייגיע למחוז חפצו. והנך תרי עובדי שהובאו לאח"ז בש"ס, ס"ל להרמב"ם דהוי דין נוסף, ובאמת אי פגעו ב' "ליסטים" או "גנבי" הנה אז הוי בגדר ברי היזקא, ובכה"ג דווקא לא סגי בהרחבת הדרך סתם, אלא יאמר לו דרך רחוקה יותר ויזכיר מקום שבאמת אינו מתכוין להגיע אליו, ועי"ז "אולי ימתין" עם מזימתו להזיק עד לאותו מקום מרוחק, ובינתיים יוכל לפרוש ממנו ולהנצל כנ"ל.

התורה, הרי אדרבא – "כבוד אלקים הסתר דבר"¹⁴.

אך משירדו הדורות, ירידה אחר נפילה, ומשרבו ההעלמות והסתרים על גילוי אור ה' בעולם, עד אשר וימש חושך עבה ונורא, הנה נמצאו בני ישראל במצב שפל אשר עבודתם את בוראם היא מצד עצמה עבודה קרירה ויבשה ונטולת חיות ואור.

ועל כן, "נתגלה עיקר פנימיות התורה בדורות האחרונים דווקא", מפני "ירידת מדרגת הנשמות, וההתגשמות ביותר, וריבוי ההעלמות וההסתרים", שהתרופה למצב זה הוא גילוי תורת החסידות, שהיא מעוררת בלב האדם אהבה ויראה להשי"ת, ואזי יעבוד עבודתו מתוך אור וחיות.

ונחיצותה של תורת החסידות דווקא בדורות אלו, מובן ממשל התנור שדרך בני אדם להסיק אותו בתקופת החורף, ובקיץ אין מעלים בו אש. ובוודאי אשר לא יעלה על דעת לומר שכשם שה' התנור כבוי בתקופת תמוז, כך אין צורך להבעירו גם בתקופת טבת.

וממוצא דבר אתה למד גם בנוגע לעסק בתורת החסידות, אשר מה שדורות הקדמונים לא היו צריכים ללימוד זה, הרי זה משום ששררה אצלם "תקופת תמוז", שהיו נשמותיהם גבוהות, וגם לא היו בזמנם העלמות והסתרים כמו בדורות אלו.

אבל משירדו הדורות וירד חושך עב ונורא על גילוי אור השי"ת בעולם, הנה מוכרחים "להבעיר את התנור", כי בדורות אלו – "תקופת טבת" מגיע האדם לקיפאון ולחושך בעבודת ה', ולזאת נתגלתה תורת החסידות בכדי להאיר ולחמם ולהחיות את עבודתו באהבה ויראה והתבוננות במטרת שליחותו בעולם.

ומכיוון שתורת החסידות היא המצילה את היהודי מקיפאון ומחושך בעבודתו, על כן, "דור אחר דור מוכרח יותר ענין התגלות פנימיות התורה", כי החושך הולך ומתעבה, וצריכים בני ישראל יותר ויותר לתורת החסידות, שהיא המביאתם "לידע את ה', ושיהי' בחינת אהבה ויראה".

לטעום ממאכלי יום שכולו שבת ומנוחה

עד כאן נתבאר בהרחבה אשר תורת החסידות באה להחיות ולהאיר את עבודת ה' של בני ישראל שנתקרה ונחשכה בדורות הנמוכים.

אמנם, לא לזאת בלבד ירדה תורת החסידות למטה בעולם, אלא מטרה נעלית נוספת יש לה, ומטרה זו אינה קשורה עם נחיתותם של דורות אלו לעומת דורות הראשונים, אלא להיפך – למעלה שיש בדורות האחרונים דווקא מה שלא הי' מאז ומעולם, ואשר בגינה ניתנה תורת החסידות, עומק פנימיות התורה, בכדי שיבוא דור זה אל תכלית

חסידות - מהי?

ביאור נרחב במהותה של תורת החסידות

החסידות כ"אור" ו"חיות"

מה מוסיף אור לחדר חשוך? / "להחיות" את מעשה המצוות / ה"אור" המציל את האדם מלהיות "אשר לא עבדו" / מדוע נתגלתה החסידות רק בדורות אלו? / לטעום ממאכלי יום שכולו שבת ומנוחה / לעורר המידות שבלב – או להתכסות במי הדעת / גחלים המאירים ומחממים ומרגליות המקשטות את האדם / אין לגשת אל החופה בלא תכשיטים ראויים!

תורת החסידות הופיעה ונתגלתה על ידי קדושי עליון, החל ממורנו הבעל שם טוב, ובהתגלותה נתעוררו רבבות אלפי ישראל בחיות מחודשת, לעבוד את הבורא ית"ש בלב ונפש, בחיות גדולה ומתוך שמחה של מצווה.

ולכאורה יש לתמוה:

נשמות ישראל במשך כל הדורות כולם נמשלו לגוף, שיש בו ראש ושאר אברים ורגלים, ודורות הראשונים היו נשמותיהם גבוהות, והיו עובדים את הבורא ית"ש באופן נעלה ביותר, ואילו דורותינו אלו הם "עקבתא דמשיחא, שהם בחינת עקביים ממש לגבי המוח והראש", והדבר נראה בחוש אשר עבודת ה' שבדורות אלו אינה באותן דרגות נשגבות כפי שהייתה בדורות הקדמוניים.

ומכיוון שתורת החסידות היא מלמדת עושר והתעלות בעבודת השי"ת, הרי הי' ראוי שתתגלה תורה זו בדורות הקדמונים, שהיו זכים ונקיים ועובדים את השי"ת באופן

וכאשר מתייגע האדם ומשבר את טבעו ורגליותיו, ועובד את קונו אפילו במעשה קטן שהוא יתר על רגילותו, הנה חשוב הוא מעשה זה ונעלה יותר משאר ענייני עבודתו המתאימים לטבעו. וכפי שכתב בתניא¹² על השונה פרקו מאה פעמים ואחת, אשר "זאת הפעם המאה ואחת, היתרה על הרגילות שהורגל מנעוריו, שקולה כנגד כולן, ועולה על גביהן ביתר שאת ויתר עז, להיות נקרא עובד אלוקים".

ודבר זה הוא יסוד מוסד מעיקרי של תורת החסידות, שלעולם חייב אדם שלא לילך אחר טבעו ורגילותו, אפילו הוא טבע טוב וראוי, אלא להתבונן ולחקור ולדרוש מה ה' אלוקיו דורש מעמו, ולעשות ככל המוטל עליו, אפילו כאשר הוא נגד הטבע והרגילות. וזהו עניין מה שהחסידות היא "אור", נוסף על "חיות" – שעבודת האדם מוכרחת להיות עם לבו ורגשותיו, אך אסור לו להסתפק בזה, ומחויב הוא להתבונן בשכלו באשר נדרש ממנו, ולעשות יתר על רגילותו וטבע מידותיו.

וממוצא דבר אתה למד שאין החסידות מוסיפה דבר חדש, אלא באה להחיות ולהאיר את עבודת ה' של יהודי:

להחיותה בחיות עצומה של רגשות אהבה ויראה אל הבורא ית"ש, עד שיהי' מעשה המצוות ספוג ומלא ברצון האדם וחיות נפשו, ומתוך שמחה גדולה והתלהבות.

והאירה, על ידי שמצווה על האדם להתבונן בתכלית ירידת נשמתו לעולם, שלא להיות נתון למגבלות טבעו ורגילותו, אלא לחקור תמיד מהי שליחותו ומה מוטל עליו לעשות, ולהיות "עובד אלקים".

מדוע נתגלתה החסידות רק בדורות אלו?

ומן הדברים שלמעלה אתה למד יישוב לתמיהה שהובאה לעיל, הכיצד זה נתגלתה פנימיות ועומק התורה דווקא בתור יתום, דור עני ואביון בעקבתא דמשיחא. ועל פי מה שנתבאר למעלה, שעניינה של תורת החסידות אינו להוסיף בתורה או לחדש בה ח"ו, אלא רק להחיות ולהאיר את עבודת ה' של יהודי, הרי הדבר מובן בפשטות¹³:

דורות הראשונים "לא היו צריכים לזה, כי היו צדיקים גמורים, ומצד עצם מעלת נשמתם שהיו ממדרגות גבוהות, ה' בהם אהבה ויראה אמיתית, ולמדו תורה לשמה, ולא ה' נצרך להם גילוי פנימיות התורה", ומכיוון שלא היו מוכרחים לגילוי פנימיות

(12) פט"ו.

(13) בהבא להלן ראה קונטרס עץ החיים (לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מליובאוויטש) פ"ג. ומשם נעתקו הציטוטים שלהלן.

נעלה. וכיצד זה נתגלתה תורת החסידות בדור עני ואביון שהוא בבחינת עקביים דווקא? ובכדי לבאר את סיבת התגלות החסידות בדורותינו אלו דווקא, יש להקדים ולהעמיק ולברר היטב מה "חידשה" והוסיפה תורת החסידות על מה שהי' מקודם, ואיזו מעלה ותועלת בעבודתו יכול האדם להשיג על ידה.

ודבר ברור הוא אשר אין החסידות משנה איזה דבר מהתורה ומצוותי שמקיימים בני ישראל ממתן תורה ועד ימינו, כי הלא "דבר ברור ומפורש בתורה, שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת"², אלא חידושה של החסידות הוא במה שהיא מעניקה חיות בעבודת ה' של יהודי העוסק בתורה ומצוותי שקבלנו מסיני, וכפי אשר יתבאר.

מה מוסיף אור לחדר חשוך?

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב³ הגדיר את החסידות, כ"אור" ו"חיות" לנפשו של היהודי, שהצד השווה בין אור לחיות, הוא ששניהם אינם משנים את מה שהי' קודם שבאו, אלא הם משביחים ופועלים עליו באותו מקום שבאו אליו:

כאשר זורח אור בחדר שהי' נתון בחשכה, הרי אין לומר שהדבר שנמצא באותו חדר משתנה, ומעתה הרי הוא דבר חדש, אלא הדבר נותר כפי שהי' קודם שבא האור.

אבל מאידך, הרי בשעה שהי' החדר חשוך, ה' האדם מהלך בחדר ואינו יודע מימינו לשמאלו, ואף אם יש בחדר חפצים חשובים ונעלים, הרי אינו יכול ליהנות מהם ואינו יודע מה ממשש בידי, ונוסף לכך הרי הוא נתון בסכנה ליפול בבורות ובפחיתים, שאינו יודע אם חלל זה שמרגיש בידי הוא דלת או שמא חלון או ארון.

ונמצא שאין האור משנה את החפצים, אבל הוא פועל שינוי גדול באופן יחס האדם אל החפצים, שיכול להשתמש בהם בצורה נכונה ומועילה, וליהנות מהם לאין ערוך ממה שהי' בעת החושך⁴.

ועל דרך זה גם בעניין החיות: פרטי הגוף שיש בו חיות אינם משתנים על ידי החיות שבאה בו, שמקודם היו בו כך וכך איברים בצורה פלונית, וגם עתה לא נתווסף מאומה על מספר איבריו ולא נשתנתה צורתו. ומאידך – הלא החיות פועלת עליו והתחדשות

(2) רמב"ם הל' יסודי התורה ריש פ"ט.

(3) ראה מכתב כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע שנדפס כהקדמה לספר "היום יום".

(4) ראה גם סוטה כה, א: "תלה הכתוב את המצוה בנר... משל לאדם שהי' מהלך באישון לילה ואפילה ומתיירא מן הקוצים ומן הפחיתים ומן הברקנים ומח"י רעה ומן הליסטיק ואינו יודע באיזה דרך מהלך, נודמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחיתים ומן הברקנים". וראה קונטרס עץ החיים בתחילתו; תורת מנחם חכ"ז עמ' 149 ואילך.

עצומה בדבר שמחיי אותו, שהפרש עצום לאין ערוך יש בין גוף מת לבין גוף שיש בו חיות ונשמה.

וככל ענייני "אור" ו"חיות" המליצו גם על תורת החסידות, שאין החסידות באה להוסיף או לגרוע מתורתנו הקדושה ח"ו, דהתורה ומצוותי אינם משתנים לעולם, אלא פעולתה היא להחיות ולהאיר את עבודתו הרוחנית של יהודי, ובפרטיות מתבטא הדבר בשני הפרטים האמורים של "אור" ו"חיות", וכדלקמן.

"להחיות" את מעשה המצוות

"חיות" –

קיום⁵ המצוות מצד עצמו עלול להיות "קר" ו"יבש", והיינו שיכול אדם לקיים את המצוות בלא חיות, רק כמעשה בעלמא, כאשר ראשו ולבו נתונים לעניינים אחרים. וזאת פועלת תורת החסידות שקיום המצוות ימלא ו"יתפוס" את האדם בכל כוחותיו הנפשיים.

דאחז מעיקרי החסידות הוא שאין די בקיום המצוות כמעשה בלבד, אלא מוכרח האדם לקבוע לו עיתים אשר בהם יתבונן בדברים המביאים אל האהבה, שנתבארו בהרחבה בספרי החסידות, ויקבע מחשבתו ויעמיק בזה, עד אשר יתעורר לבו באהבה מורגשת אל הבורא ית"ש, וכמו כן ביראת ה' ושאר מידות שבלב.

וכאשר מעשה המצוות ולימוד התורה חדורים באהבת השי"ת, אזי נעשית העבודה מתוך חשק גדול בהתלהבות וחיות עצומה, כי אין זה מעשה זר הבא מתוך הכרח וכפי', אלא נפשו וכוחותיו של האדם חפצים בעבודה זו ומשתתפים בה.

וכפי שמצינו שאחד מעיקרי עבודת ה' שמדגישה החסידות, הוא הכרח השמחה בעבודת הבורא, וכמו שכתב בתניא⁶ ש"בנצחון היצר, אי אפשר לנצחו בעצלות וכבדות. . כי אם בזריזות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנוד דאגה ועצב בעולם". והשמחה בעבודת הבורא "מחיי" את מעשה המצוות, שהאדם המקיימן שקוע בכל כוחות נפשו בקיומן בחיות גדולה.

ה"אור" המציל את האדם מלהיות "אשר לא עבדו"

"אור" –

והנה⁷, בכדי שיתעלה האדם בעבודת ה' שלו, אין די ברגשות הלב המביאים לידי

"חיות" כמעשה המצוות, אלא זקוקים גם ל"אור" שהוא עניין התבוננות המוח והשכל.

כי כאשר יהודי מביא "חיות" אל מעשי עבודת ה' שלו, קשורה חיות זו ונובעת מטבעו מתולדתו. שהלא כבר נתבאר למעלה שעניין החיות הוא מה שהאדם "מכניס" את רגשותיו וכוחות נפשו במעשים שעושה, ועל כן תלוי הדבר בטבע לבו, דיש מי שהוא נוטה מטבעו לרגשות אהבת ה' דייקא, וממילא מביאו הדבר להתעסק בעיקר בעבודה הבאה מאהבה, ובזה גופא הרי יש סוגי עבודות רבים, והוא משקיע את נפשו באותה עבודה המתאימה על פי טבעו.

ואם עובד האדם את קונו על פי טבעו בלבד, הרי אין זו עבודה שלמה, כי בדרך זו נוטה האדם להתעסק בעיקר במה שהוא חפץ, או במה שסביבתו משפיעה עליו שירצה בו, אבל אינו מטריח שכלו לעיין ולחפש מה דורש ממנו השי"ת, ואינו מעלה על דעתו לעבוד את קונו יתר על טבעו ורגילותו.

ועל יהודי העובד עבודתו רק על פי טבעו, פסקו בגמרא⁸ שאינו נקרא בשם "עובד אלוקים", כי אם "אשר לא עבדו"⁹:

דבזמנם ה' המנהג לשנות פרקם מאה פעמים, ואמרו שם שמי ששנה פרקו רק מאה פעמים כפי הטבע והרגילות, נקרא "אשר לא עבדו", ורק מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחת הוא נקרא "עובד אלוקים". כי העבודה הנדרשת מאת האדם היא לעשות יותר מכפי טבעו, שלא לילך אחר רגילותו ורצונותיו, אפילו הם רצונות שמצד הקדושה, אלא להתבונן תמיד בעיני שכלו ולראות את אשר דורש ממנו הבורא ית"ש.

ולזאת זקוקים לעניין ה"אור" – שטבע האור הוא, כאמור, לגלות לאדם שיראה את הנמצא סביבו, וכמו כן "אור" בעבודת הבורא ית"ש, היינו מה שצריך "לראות" בעין שכלו את העבודה הנדרשת ממנו, שאין די לו בעבודה הבאה מן הרגש והלב כפי שהם בטבעם, אלא צריך לחקור ולהתבונן מה באמת דורש ממנו הבורא ית"ש, ואיזו היא דרך אשר ראוי לילך בה.

והוא מה שפירשו בזהר¹⁰ את הפסוק "החכם עיניו בראשו"¹¹, שלכאורה כל אדם עיניו בראשו ולא במקום אחר, וביארו אשר החכם עיניו "בההוא דשריא על רישי" – והיינו ש"עיניו" ושכלו נתונים תמיד בהתבוננות בנשמתו האלוקית ששורה על ראשו, ובתכלית ירידתה לעולם, ובמוטל עליו לעבוד בכדי למלאות שליחותו.

(8) חגיגה ט, ב.

(9) מלאכי ג, יח.

(10) זהר ח"ג קפז, א.

(11) קהלת ב, יד.

(5) בהבא לקמן, ראה גם בלקוטי שיחות ח"ב עמ' 463 ואילך.

(6) פכ"ו.

(7) לתוכן סעיף זה, ראה גם לקוטי שיחות ח"ו עמ' 112 ואילך, שמשם בא חלק מהביאור דלקמן.